

дійсності та мистецтва, вибудовувати систему цінностей і визначати напрям діяльності в залежності від цих цінностей, розвиває креативність, що розширює потребу і здатність до творчого сприйняття світу та мистецтва, до творчого характеру діяльності.

Під розвитком музично-естетичного смаку учнів-підлітків у процесі співу мається на увазі активізація самостійного визначення підлітками художніх переваг у співацькому навчальному матеріалі, формування власної естетичної позиції щодо питань художньої оцінки, а також здатність переробляти й глибоко засвоювати музичну інформацію, доцільно визначати істинні цінності музичного мистецтва, творчо оцінювати та самостійно їх аналізувати.

Ключові слова: музично-естетичний смак, підлітки, музичне сприйняття, естетична дійсність, музичне мистецтво.

УДК 371.134; 372.8 (87; 878)

Тетяна Мольдерф

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID 0000-0002-3059-3770

DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/298-313

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПОЧАТКОВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

*У статті висвітлено особливості формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів початкових спеціалізованих мистецьких закладів освіти, пов'язані з набуттям ними професійної компетентності, досвіду самовдосконалення, гармонійного фахового розвитку у структурі підготовки фахівців. Виокремлено поняття компетентності як результату здобуття ґрунтовних професійних знань і вмінь; визначено нормативні навчальні дисципліни, зміст яких сприяє розвитку академічної вокально-виконавської культури творчої особистості майбутнього викладача ПСМНЗ. Артикульовано педагогічний ресурс феномену академічності як системи організації культури звуку, буття суворих правил, канонів, традицій, стилів і жанрів італійської вокальної школи *bel canto*, де головними принципами виступають канонізація і непорушність.*

Ключові слова: академічність, академічна вокально-виконавська культура, професійна освіта, компетентність, самовдосконалення, майстерність.

Постановка проблеми. Галузь мистецької освіти сьогодні переживає складний період реформування та модернізації структури й змісту в межах євроінтеграційних процесів, отже, знаходиться у стані пошуку шляхів найбільш доцільного розвитку на основі найкращих традицій і здобутків професійних шкіл, визнаних у світовому освітньому середовищі. Основною метою перетворень є максимальне наближення підготовки майбутніх фахівців до вимог часу, формування їх професійної компетентності, готовності до успішної діяльності в умовах інноваційного розвитку українського суспільства. Зміна соціального замовлення зумовлює оновлення змісту підготовки майбутніх викладачів початкових

спеціалізованих мистецьких закладів освіти (надалі ПСМНЗ), що скеровує майбутніх фахівців на пошук ефективних моделей освіти, оволодіння ґрунтовними професійними знаннями й уміннями в адаптації досвіду перевіреної часом академічної вокально-виконавської культури.

Аналіз актуальних досліджень. Мистецька освіта як окрема освітня галузь володіє оригінальними історико-культурними концептами, які виявляють потужний ресурс у процесі підготовки професійних кадрів. Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів ПСМНЗ віддзеркалюється в основних положеннях Закону України «Про вищу освіту» (із змінами, 2020 р.) (*Закон України «Про вищу освіту», 2020*), Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020) (*Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020*), Плані дій щодо поліпшення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 роки» (МОН, 2009 р.) (*План дій щодо покращення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 роки, 2009*), Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012) (*Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року*), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) (*Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013*), Положенні про фаховий мистецький коледж (2020) (*Положення про фаховий мистецький коледж, 2020*), Законі України «Про фахову передвищу освіту» (Ст. 8), державних стандартах, проєктах стандартів з напрямку підготовки 025 Музичне мистецтво (2021) (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2021*) та інших урядових освітніх документах.

Процеси вдосконалення освітньої та мистецької галузей відповідно до європейських стандартів підготовки фахівців з музичного мистецтва, зокрема, у контексті проблеми формування професійної компетентності висвітлено у дослідженнях Т. Агейкіної-Старченко (Агейкіна-Старченко, 2009), Л. Масол (Масол, 2015), М. Михаськової (Михаськова, 2017), Н. Мурованої (Мурована, 2008), О. Олексюк (Олексюк, 2017), І. Полубояриної (Полубоярина, 2007) та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів у структурі підготовки молодших спеціалістів та молодших бакалаврів у галузі музичного мистецтва.

Методи дослідження: джерелознавчий – для вивчення законодавчих документів; компаративний – для процедури порівняння освітніх документів щодо підготовки майбутніх викладачів ПСМНЗ; структурно-системний – для визначення структурних елементів змісту підготовки фахівців зазначеного

профілю та рівня; узагальнення – для розкриття категоріальної сутності поняття академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів, формулювання та уточнення певних положень і висновків; універсалізації – для усвідомлення презентативності принципів та прийомів академічності вокального мистецтва і педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз текстів законодавчої бази підготовки майбутніх викладачів початкових спеціалізованих мистецьких закладів освіти презентує панівні сьогодні стратегічні напрями вдосконалення музичної освіти України в контексті компетентнісної парадигми, зокрема: адаптація існуючої багаторівневої системи мистецької освіти до новітніх освітніх європейських спрямувань; забезпечення сучасної багаторівневої мистецької школи кваліфікованими викладачами з європейським мисленням у викладанні; відповідність професійної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва європейським освітнім стандартам, набуття ними професійної компетентності в царині музичної педагогіки тощо. Н. Мурована виділяє компетенції, що формуються у процесі навчання через знання змісту та методики музичного навчання учнів, застосування сучасних методів та технологій сучасної освіти (інформаційні); ерудицію, творчу активність, культуру мови, артистизм (комунікативні); інтерпретацію музичних творів, виконання музичних творів на занятті (операційні); умінні створювати та використовувати проблемні ситуації, інтегративні методи навчання та аналіз музичних творів, атмосферу зацікавленості (інтелектуально-педагогічні) (Мурована, 2008, с. 9). Дослідниця Н. Овчаренко розглядає професійну компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва як «освітній результат опанування сукупності вокально-педагогічних знань, умінь, навичок майбутнього фахівця, що забезпечують його готовність до вокально-педагогічної діяльності» (Овчаренко, 2016, с. 36). Музично-педагогічну компетентність Т. Танько визначено складним поліфункціональним особистісним утворенням, що інтегрує професійні теоретичні знання, ціннісні орієнтації і практичні вміння у сфері музичної педагогіки (Танько, 2004, с. 182-183). Л. Масол вбачає в компетентності взаємодію трьох компонентів: змістового (знань), процесуального (умінь), аксіологічного (цінностей, орієнтації), самореалізаційного (активності, самостійності), креативного (творчості) (Масол, 2015, с. 50). Тож сучасні дослідники наголошують на ідеї майбутнього фахівця в конкурентоспроможному професійному статусі, готового забезпечувати більш високу рейтингову позицію на провідному галузевому ринку праці та стійкий високий попит на його послуги. Саме компетентність у сучасній освіті

стає результатом набуття знань і навичок, майстерності, що ми адаптуємо до проблеми формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ.

Структура мистецької галузі є імперативом у виведенні критеріїв якості в підготовці фахівців, де весь освітній процес сьогодні має свою усталену функцію, певний статус, вимоги до творчих вступних іспитів, мету і конкретні завдання навчання. Кваліфікаційний рівень підготовки випускників спирається на найкращі традиції світової музичної культури, що відповідає меті використання педагогічного ресурсу академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів. Учені розглядають дану структуру як трирівневу систему (школа – коледж – академія (університет)), що формувалася в Україні впродовж багатьох десятиріч. Середня ланка в системі мистецької освіти передбачає подальше, більш глибоке вивчення навчальних дисциплін, аніж у мистецькій школі, серед яких – сольний спів, клас ансамблю, фольклор, методика навчання співу, майстерність актора, історія виконавства та ін., що утворюють фундамент спеціальної підготовки фахівця. Отже, навчальний план у коледжах значно розширений за рахунок введення дисциплін як виконавського, так і теоретичного напрямку.

Станом на 2021 рік в Україні функціонує 31 коледж, у 20-ти з яких є наявними спеціалізації «Спів» академічного спрямування. Підготовка молодших спеціалістів та молодших бакалаврів у мистецьких коледжах здійснюється на основі базової загальної середньої освіти та спирається на Наказ МОН України від 01.06.2018 «Про затвердження типової освітньої програми профільної середньої освіти закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти» (*Навчальний план спеціалізації «Спів», 2018*), Положення про фаховий мистецький коледж від 09 вересня 2020 р. за № 807 (*Положення про фаховий мистецький коледж, 2020*), Стандарту фахової передвищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво, затвердженого МОН України від 14.06.2021 р. за № 430 (*Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2021*). Структура фахової підготовки студентів ОР «молодший спеціаліст», «молодший бакалавр» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (Спеціалізація «Спів») детермінована за такими нормативними документами: навчальний план, освітньо-професійна програма (ОПП), програма навчальної дисципліни та робоча програма викладача.

Навчальний план у підготовці молодшого спеціаліста, затверджений Державним науково-методичним центром змісту культурно-мистецької

освіти у 2018 р. (надалі ДНМЗ ЗКМО) був тимчасовим у перехідному періоді до затвердження МОН України стандарту фахової передвищої освіти. Процес переходу має закінчитися у 2022 році, тому деякі коледжі працюють ще за типовим навчальним планом на основі типової освітньої програми. Нами виявлено, що державні освітні стандарти в підготовці молодшого спеціаліста до сьогодні відсутні.

Розглянемо детальніше зміст і структуру начального процесу підготовки молодшого спеціаліста Торецького музичного коледжу, що складається з IV-х циклів: I – цикл загальноосвітньої підготовки (загальний обсяг 1919 годин); II – цикл загальної підготовки (загальний обсяг 1800 годин/60 кредитів ECTS); III – цикл професійно-практичної підготовки (загальний обсяг 3220 годин, з них 165 екзаменаційні/114 кредитів ECTS); IV цикл – вибіркових навчальних дисциплін (навчальна дисципліна «Вдосконалення індивідуальних здібностей», 180 годин). Усього підготовка молодшого спеціаліста складає 5400 годин (180 кредитів ECTS) та разом із загальноосвітньою підготовкою – 7319 годин. Крім годин, зазначених у навчальних планах, передбачено необхідні години: по 6 годин виконавської практики та 200 годин для консультацій навчальних груп на весь термін навчання, з них 60 годин – на організацію практики. Навчальним планом додатково передбачені види практичного навчання: концертно-виконавська та педагогічна практики (7 тижнів) на весь курс навчання. По закінченню курсу теоретичного та практичного навчання студенти складають державні екзамени з сольного співу, класу ансамблю та основ педагогічної майстерності – комплексного екзамену з дисциплін: «Психологія та педагогіка», «Методика навчання співу», «Охорона дитячого голосу» й «Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару» (*Орієнтовний навчальний план (підготовка молодшого спеціаліста)*, 2018).

Організація освітнього процесу забезпечується формами роботи у вигляді лекційних, семінарських, практичних, а також індивідуальних та колективних занять, педагогічної й концертно-виконавської практики, академічних концертів, публічних виступів, лекцій, екскурсій, конференцій, форумів, спектаклів, брифінгів, квестів, інтегрованих та інтерактивних занять тощо. Оцінювання здійснюється за поточним, тематичним, періодичним, підсумковим видами контролю та самоконтролю; за формами контролю – усне й письмове опитування, тестовий контроль, технічний залік; академічний, сольний, звітний концерти, захист творчих проєктів та індивідуальних робіт, доповіді на семінарських заняттях та за державною атестацією – комплексного фахового екзамену.

Аналіз навчальних планів Харківського музичного фахового коледжу ім. Б.М. Лятошинського (надалі ХМФК ім. Б.М. Лятошинського), ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж» (надалі ТМК) та Київської муніципальної академії ім. Р. Глієра (надалі КМAM ім. Р. Глієра) довів, що навчальні дисципліни «Сольний спів», «Клас ансамблю», «Майстерність актора», «Сценічна підготовка», «Культура мови», «Методика навчання співу» закладають ґрунт у формуванні академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів та, за зразком КМAM ім. Р. Глієра, повинні мати більшу кількість кредитів на профілюючі й вибіркові дисципліни. Цей заклад у структурі підготовки молодшого спеціаліста працює за новими ОПП і має загальний обсяг годин у навчальному плані 240 кредитів ECTS, що вже є характерним для підготовки молодшого бакалавра (*Навчальні плани спеціалізації «Спів» (молодший спеціаліст), 2018*).

З метою виявлення ресурсу для формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ нами проаналізовано Освітню програму «Спів» (молодший спеціаліст, 2018) та ОПП «Спів» (молодший бакалавр, 2020) Кропивницького музичного фахового коледжу (надалі КМФК), освітню програму «Спів» (молодший спеціаліст, 2018) Чернігівського фахового музичного коледжу ім. Л.М. Ревуцького (надалі ЧФМК ім. Л.М. Ревуцького), ХМФК ім. Б.М. Лятошинського, ОПП «Спів» (молодший бакалавр, 2020) Херсонського фахового коледжу музичного мистецтва (надалі ХФКММ) та ОПП «Спів (академічний, народний)» (молодший бакалавр, 2020) КМAM ім. Р.Глієра, де в ОПП вже використовуються стандартні розшифровки компетентностей, як-от: ЗК (загальні компетентності), ФК (фахові компетентності), ПРН (програмні результати навчання). Однак, у цих документах нами не виявлено акцентів щодо академічного співу та формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів.

КМAM ім. Р.Глієра поширює деякі стандартні визначення компетентностей в ОПП, наприклад, у ЗК 6 – «Здатність до навчання та самоосвіти – як уміння сприймати інформацію, обробляти її та засвоювати на основі аналізу власного рівня знань» (*Навчальні плани спеціалізації «Спів» (молодший спеціаліст), 2018, с. 5*); у ФК 7 – «Застосовування професійно-профільованих знань та практичних навичок з фахових та музично-теоретичних дисциплін у професійній діяльності – як здатність демонструвати артистичні та керівничо-організаційні навички та вміння, інтерпретаційно-виконавської інструментальної, ансамблевої, концертної діяльності» (там

само) та ін., що, на нашу думку, прогнозує можливість формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів.

Формуванню академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів сприяють і інші нормативні документи. Нами опрацьовано навчальні програми різних установ у галузі академічного мистецтва з обраних нормативних дисциплін, як-от: «Академічний спів» викладача-методиста Хмельницького музичного училища ім. В. І. Заремби Л. М. Гавриленка (2013), «Сольний спів» викладача Херсонського музичного училища В. С. Сазанського (2006), «Клас ансамблю» викладача Л. І. Демьянюк ХМУ ім. Б. М. Лятошинського (2016), «Методика навчання співу» викладачів Т. М. Мольдерф та Г. М. Дубиніної ТМК, що також є дотичним до теми нашого дослідження.

Зазначені програми складені за актуальними на той час державними стандартами, мають чітко сформульовані мету та завдання. Змістовий матеріал викладений доцільно й коректно, що відображається у спрямованості до підготовки кваліфікованих співаків, які володіють вокально-технічною та виконавською майстерністю, виховують ідейно-художній світогляд, музичний смак на прикладах вивчення творів української, зарубіжної класики і кращих зразків творчості сучасних українських та зарубіжних композиторів, народної пісні.

Робота викладача відбувається за наміченим та продуманим планом упродовж року, завдяки чому й досягається раціональна організація навчального процесу, втілення обліку вимог, програм; планування заходів щодо підвищення культурно-просвітницького, інтелектуального, духовного рівня студента, формування фахових компетентностей, вокального-виконавського досвіду та ін. Наведімо декілька прикладів робочих програм викладачів із нормативних навчальних дисциплін: «Спів», «Майстерність актора», «Сценічна підготовка», «Культура мови». Зокрема, робоча програма навчальної дисципліни «Спів» Я. Є. Бобрової (2020) ХМФК ім. Б. М. Лятошинського окрім організаційної, методичної, профорієнтаційної роботи містить розділи творчого, виконавського та виховного напрямку, а саме: відвідування театрів, концертів, вистав у ХАТОБу, ХДУМ, ХОФ, УДТ та музичної комедії, що, на наш погляд, має позитивний вплив на культурний розвиток студента. Планування виступів на тематичних, звітних, святкових концертах та конкурсах виховують його сценічну витримку, формують виконавський досвід, акторську майстерність. Даний робочий план є детально продуманим, але в документі нами не знайдено відомостей про

формування академічної вокально-виконавської культури в структурі підготовки майбутніх викладачів ПСМНЗ.

Натомість тексти робочих програм із навчальних дисциплін «Майстерність актора» (2019), «Сценічна підготовка» (2019), «Культура мови» (2019) викладача ТМК А. В. Колісникової привертають увагу до важливих моментів у формуванні академічної вокально-виконавської культури майбутніх фахівців, де акторська майстерність, сценічна підготовка і культура сценічної мови, разом із академічним співом, спрямовують мислення майбутніх викладачів до пошуку нових форм діяльності, здатності самовдосконалюватися і професійно зростати. Академічна вокально-виконавська культура майбутніх співаків і викладачів, на нашу думку, має формуватися саме в тісному зв'язку з театральною акторською школою методом фізичної дії, за допомогою якого студенти часто несвідомо звикають пробуджувати свої «двигуни» психічного життя на сцені (розум, воля, почуття), відтворювати реальні чуттєві стани, виховуватись органічним існуванням на сцені академічної музики, академічного співу, академічно вимовленого слова, академічності в пластиці й жесті. Вважаємо, що дані робочі програми мають стати для викладачів академічного співу зразком підходу до концептуального узагальнення академічного напрямку.

Для формування академічної вокально-виконавської культури у структурі підготовки майбутніх викладачів нами обрані навчальні дисципліни, які ґрунтовно охоплюють зміст цього феномену, зокрема, «Сольний спів», «Клас ансамблю», «Майстерність актора», «Сценічна підготовка», «Культура мови», «Методика навчання співу», що складають 37,5 % від загальної кількості навчальних дисциплін III-го циклу професійно-практичної підготовки та 12 % від усієї структури підготовки молодшого спеціаліста. Кількість годин із навчальної дисципліни «Сольний спів» обчислюється з розрахунку 21 кредит ECTS/630 год. (разом із самостійними) на весь курс навчання у I-VIII семестрах (3 год./тиждень). «Клас ансамблю» має 7 кредитів ECTS/210 год. у V-VIII семестрах (2 год./тиждень); «Майстерність актора» – 5,5 кредитів ECTS/165 год. у IV-VII семестрах (2 год./тиждень); «Сценічна підготовка» – 5,5 кредитів ECTS/165 годин на курс навчання у V-VIII семестрах (2 год./тиждень); «Культура мови» – 2,5 кредитів ECTS/75 годин у I-III семестрах (1 год./тиждень); «Методика навчання співу» – 3,5 кредитів ECTS/105 годин у V-VI семестри (2 год./тиждень) (Наказ МОН, 2018). Навчальні дисципліни «Концертно-виконавська практика», «Історія виконавства», «МВАПР», «Педагогічна

практика», «Охорона дитячого голосу» є допоміжними у структурі формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів та мають свою усталену функцію (*Орієнтовний навчальний план (підготовка молодшого спеціаліста)*, 2018).

Зміст навчальної дисципліни «Сольний спів» спрямований на формування фахових компетенцій студента, опанування можливостей власного голосу й керування ним, і врешті-решт, формування академічної вокально-виконавської культури, що характеризується: відповідністю європейським критеріям еталонного звучання голосу, виробленням академічного тону, налаштуванням вокального слуху, вихованням художнього смаку, творчої уяви; роботою водночас декількох систем у механізмі звуковибудування (мистецтво дихального процесу як основи в опорному співі, використання резонаторних функцій, розвиток активного слуху та передслухання); розкриттям творчого потенціалу майбутніх співаків і викладачів, їх емоційності, артистизму тощо.

Навчальна дисципліна «Клас ансамблю» є також однією з потужних для формування академічної вокально-виконавської культури і вдосконалення голосу. Завдання курсу колективного музикування виокремлюються в усвідомленні своєї партії як частини цілого, досягненні єдиної манери співу з іншими учасниками ансамблю, урівноваженості голосів; розвитку гармонійного слуху та навичок чистого інтонування, вирівнюванні «вертикалі» (гармонійності) з «горизонталлю» (мелодійністю) в межах ладового тяжіння; досягненні кантиленності та технічної довершеності у своїй партії при одночасному сприйнятті звучання голосів інших партнерів, утіленні єдності дій, мислення, відчуття, створення художньої інтерпретації разом із іншими учасниками ансамблю та ін.

Навчальна дисципліна «Майстерність актора» у формуванні академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ вирішує багато проблем щодо культури мовлення, ораторської майстерності, емоційності, розкріпачення, публічності. Театральна активна дія у вокально-виконавській практиці є реверсом успіху актора-вокаліста у створенні вірного психофізичного стану і, відповідно, художнього образу. Означена навчальна дисципліна створює благодатні умови для формування загальної культури співака як особистості, розширює освіченість, емоційність, духовність, інтелектуальність; формує компетентність у майбутній професії та є необхідною для вокалістів у тренуванні сценічної витримки, набутті акторського стрижня, формуванні академічності як звернення до непорушної норми ідеалів і принципів

акторської вокально-виконавської діяльності і, нарешті, вона є однією з найулюбленіших навчальних дисциплін у середовищі студентів.

Процес підготовки майбутнього актора-співака і викладача – це, насамперед, засвоєння ним театральної техніки, розвиток та тренування психофізичних якостей, опанування пластичної сценічної образності, сценічної практики, культури поведінки та спілкування, усвідомлення почуття відповідальності за кожну дію, яка оприлюднюється на сцені чи в аудиторії. Тому в загальній меті формування академічної вокально-виконавської культури майбутнього викладача підпорядковується й навчальна дисципліна «Сценічна підготовка». Вона надає теоретичні та практичні знання щодо сценічної культури, спілкування й поведінки, досвід розвитку та тренування психофізичних якостей, рухових навичок, напрацювання вмінь у створенні повноцінних сценічних образів із різним ступенем театральної умовності, удосконалення пластичності та сценічної образності. Ця дисципліна є важливою у формуванні академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ, оскільки має практичне спрямування на розвиток гнучкості й рухливості тіла співака, його виразно діючих рук, удосконалення статури і різних типів сценічної ходи, тренування кісткового та суглобо-м'язового апарату в процесі вироблення опорного дихання академічного співака та ін.

Навчальна дисципліна «Культура мови» також має важливі завдання в контексті формування академічної вокально-виконавської культури студента, а саме: розкриття природних даних співака за допомогою обраного матеріалу, відпрацювання дикції й артикуляції у вокально-виконавській діяльності, сприяння практичному освоєнню елементів акторської майстерності на матеріалі мовних вправ, тренінгів та етюдів. Студент повинен засвоїти основні елементи сценічної та вокальної мови, методику роботи з літературними текстами (п'єсою, уривком, віршом та ін.), складати і виконувати етюди з уявними речами або сюжетні етюди з одним (кількома) словами, формувати співацьке дихання, чітку дикцію та артикуляцію, що є неодмінними під час співу, особливо в інтерпретації образу. Опанування курсу «Культура мови» надає студенту розуміння ролі сценічної культури мовлення у вокально-виконавській діяльності, логіки мови у вокальному тексті, ролі опертого дихання в мові та співі, пошуку свого інтерпретаційного виконавсько-вокально-мовного стилю.

Формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ вимагає чіткої побудови стратегії й тактики у процесі набуття педагогічної кваліфікації, тому викладання нормативної навчальної

дисципліни «Методика навчання співу» має на меті надання студенту теоретичного та практичного підґрунтя для роботи з учнями-вокалістами; умінь спиратися на принципи академічної вокальної школи, застосовувати методи вокальної педагогіки в роботі та засоби ефективної адаптації знань у творчу діяльність. Засвоєння студентом знань у методичному, фаховому, психологічному, педагогічному напрямках складається в логічну струнку систему, що закладає основи педагогічної компетентності майбутнього викладача ПСМНЗ. Нормативна начальна дисципліна «Методика навчання співу», разом із дисциплінами «Сольний спів», «Культура мови», «Педагогічна практика», «Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару», «Охорона дитячого голосу», «Педагогіка і психологія» визначають стратегію професійної підготовки викладача співу у ПСМНЗ.

Висновки. Здійснений нами аналіз навчальних планів, освітньо-професійних програм, навчальних та робочих програм, на основі яких формується академічна вокально-виконавська культура майбутніх викладачів ПСМНЗ свідчить, що на сьогодні система професійної підготовки фахівців, яка би забезпечувала їх готовність до професійного самовдосконалення в контексті педагогічного ресурсу академічного співу, потребує оптимізації і вдосконалення. Навчальні плани мають недостатню кількість годин/кредитів для набуття загальних і фахових компетентностей, програмних результатів навчання у процесі формування академічної вокально-виконавської культури студента та її проєкції на подальшу професійну діяльність. На основі аналізу ОПП коледжів за спеціалізацією «Спів» (академічний) нами не виявлено відомостей про технології академічного співу, традицій його викладання, формування академічного тону тощо, врешті-решт, академічної вокально-виконавської культури як системного явища, що формується впродовж років навчання. Нами також не знайдено конкретизованих відомостей про академічність як систему організації звуку, закріплення суворих правил, канонів, традицій, стилів і жанрів італійської вокальної школи *bel canto*, де головним принципом виступають канонізація і непорушність. Отже, вирішення проблеми формування академічної вокально-виконавської культури майбутніх викладачів ПСМНЗ вимагає більш детального заглиблення, розробки критеріальної бази, спеціальної методики та відповідних педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

- Агейкіна-Старченко, Т. В. (2009). Розвиток професійної компетентності вчителів мистецьких дисциплін. *Вісник післядипломної освіти*, 11. К.: Геопринт (Ageykina-Starchenko, T. V. (2009). Development of professional competence of teachers of art disciplines. *Bulletin of Postgraduate Education*, 11. K.: Geoprint).

- Закон України «Про вищу освіту» (2020). Режим доступу: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/zakon-ukraini-pro-vishchu-osvitu/ (*Law of Ukraine “On Higher Education”* (2020). Retrieved from: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/zakon-ukraini-pro-vishchu-osvitu/).
- Закон України «Про фахову передвищу освіту». Ст. 8. Державні стандарти. Презентації Проектів Стандартів 025 Музичне мистецтво (2021). Режим доступу: <https://www.dnmczkmo.org.ua/derzhavni-standarty/> (*Law of Ukraine “On professional pre-higher education”*. Art. 8. State standards. Standards Draft Presentations 025 Musical Art (2021). Retrieved from: <https://www.dnmczkmo.org.ua/derzhavni-standarty/>).
- Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2732-zakon-ukrainskyi-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu> (*Law of Ukraine “On Secondary Education”* (2020). Retrieved from: <https://www.pedrada.com.ua/article/2732-zakon-ukrainskyi-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu>).
- Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012). Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwia7KLi7aXtAhXvwosKHTW6AKEQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fnaps.gov.ua%2Fuploads%2Ffiles%2Fgumanitar-2020.pdf&usg=AOvVaw3QV6M4JjqC3FXri1ZMh_hO (*Concept of Humanitarian Development of Ukraine for the Period up to 2020* (2012). Retrieved from: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwia7KLi7aXtAhXvwosKHTW6AKEQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fnaps.gov.ua%2Fuploads%2Ffiles%2Fgumanitar-2020.pdf&usg=AOvVaw3QV6M4JjqC3FXri1ZMh_hO).
- Масол, Л. М. (2015). *Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання. Методичний посібник*. Харків: Друкарня Мадрид (Masol, L. M. (2015). *Art and pedagogical technologies in primary school: the unity of teaching and education. Methodical manual*. Kharkiv: Madrid Printing House).
- Михаськова, М. А. (2017). Реалізація базових компетентностей у фаховій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, 1*, 147-150 (Mikhaskova, M. A. (2017). Implementation of basic competencies in the professional activity of a future teacher of musical art. *Scientific notes of the Nizhyn State University. Nikolai Gogol. Psychological and pedagogical sciences, 1*, 147-150).
- Мурована, Н. М. (2008). *Педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики у післядипломній освіті* (автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.06). Ун-т менеджменту освіти АПН України. Київ (Murovana, N. M. (2008). *Pedagogical guidance for the development of professional competence of music teachers in postgraduate education* (PhD thesis abstract). University of Education Management, Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv).
- Навчальна програма навчальної дисципліни «Академічний спів» для ВНЗ культури і мистецтва I-II рівня акредитації* (2013) / розроб. Гавриленко Л. М. Хмельницьк: ХДЦНІН (The curriculum of the academic discipline “Academic singing” for universities of culture and art of the I-II level of accreditation (2013) / developed. Gavrilenko L. N. Khmelnytsky: KhDTSNIN).
- Навчальна програма навчальної дисципліни «Клас ансамблю» для ВНЗ культури і мистецтва I-II рівня акредитації* (2016) / розроб. Дем'янюк Л. І. ХМФК ім. Б.М. Лятошинського. Харків (The curriculum of the educational discipline “Class of the

ensemble” for the universities of culture and art of the I-II level of accreditation (2016). Kharkov).

Навчальна програма навчальної дисципліни «Методика навчання співу» для ВНЗ культури і мистецтва I-II рівня акредитації (2017) / розроб. Мольдерф Т. М., Дубиніна Г. М. Затв. дир. МЦНKM України А.П. Корисько. ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж». Київ (*The curriculum of the discipline “Methods of teaching singing” for universities of culture and art of the I-II level of accreditation* (2017) / developed. Molderf T.M., Dubinina G.M. approved. dir. MCSCM of Ukraine A.P. Korisko. Universities KFS “Toretsk Musical College”. Kyiv).

Навчальна програма навчальної дисципліни «Сольний спів» для ВНЗ культури і мистецтва I-II рівня акредитації (2006) / розроб. Сазанський В. С. Київ: ІНКOC (*The curriculum of the academic discipline “Solo Singing” for universities of culture and art of the I-II level of accreditation* (2006) / developed. Sazansky V.S.Kiev: INCOS).

Навчальні плани спеціалізації «Спів» (молодший спеціаліст) (2018), (2019). *Освітня програма (молодший бакалавр) «Спів»* (2020). Київська муніципальна академія ім. Р. Глієра. Режим доступу: <https://glieracademy.org/golovna/osvita/navchalniplani/> (*Curriculum for specialization “Singing” (junior specialist)* (2018), (2019). *Educational program (junior bachelor) “Singing”* (2020). Kyiv Municipal Academy R. Glier. Retrieved from <https://glieracademy.org/golovna/osvita/navchalniplani/>).

Навчальний план спеціалізації «Спів» (2018). Освітня програма профільної середньої освіти підготовки молодшого спеціаліста (2018). Харківський музичний фаховий коледж ім. Б.М. Лятошинського. Режим доступу: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehjai/index.html> (*Singing specialization curriculum* (2018). Educational program of specialized secondary education for the preparation of a junior specialist (2018). Kharkiv Musical Professional College named after B. Lyatoshinsky. Recovered from <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehjai/index.html> <https://hmu.net.ua/public.html/>).

Наказ МОН (2018). Про затвердження типової освітньої програми профільної середньої освіти закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-profilnoyi-serednoyi-osviti-zakladiv-osviti-sho-zdiysnyuyut-pidgotovku-molodshih-specialistiv-na-osnovi-bazovoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (*Order of the Ministry of Education and Science* (2018). On approval of a standard educational program of specialized secondary education of educational institutions that train junior specialists on the basis of basic general secondary education. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-profilnoyi-serednoyi-osviti-zakladiv-osviti-sho-zvijejsnyuyut-pidgotovku-molodshih-specialistiv-na-osnovu-bazovoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti>).

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (*National Strategy for Education Development in Ukraine until 2021* (2013). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>).

Овчаренко, Н. А. (2016). *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності* (дис... д-ра пед. наук: 13.00.04). Кривий Ріг (Ovcharenko, N. A. (2016). *Theoretical and methodological foundations of professional training of future teachers of musical art in vocal and pedagogical activities* (DSc thesis). Kryvyi Rih).

- Олексюк, О. М. (2017). Мистецька освіта в контексті нової педагогічної парадигми. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2, 3-7 (Олексюк, О. М. (2017). Art education in the context of a new pedagogical paradigm. *Musical art in educational discourse*, 2, 3-7).
- Орієнтовний навчальний план (підготовка молодшого спеціаліста) (2018). ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж». Режим доступу: <https://drive.google.com/open?id=1vG664WX9UOy2o5j4IVrTtnVAM0y7OqHU> (*Indicative Curriculum (Junior Professional Training)*) (2018). Universities KFS "Toretsk Music College". Retrieved from: <https://drive.google.com/open?id=1vG664WX9UOy2o5j4IVrTtnVAM0y7OqHU>.
- Освітня програма (молодший спеціаліст) «Спів» (2018). Освітньо-кваліфікаційна програма «Спів» (молодший бакалавр) (2020). Кропивницький музичний фаховий коледж. Режим доступу: <http://kmy.org.ua/pro-koledzh/osvitni-prohramy> (*Educational program (junior specialist) "Singing"*) (2018). Educational validations for the Singing program (junior bachelor) (2020). Kropyvnytskyi Musical Professional College. Retrieved from: <http://kmy.org.ua/pro-koledzh/osvitni-prohramy>.
- Освітньо-професійна програма спеціалізації «Спів» осв.-кв. ст. фахового молодшого бакалавра (2020). Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва. Режим доступу: <http://xmy.org.ua/osvitni-programi> (*Educational and professional program of specialization "Singing" Art. professional junior bachelor*) (2020). Kherson Professional College of Musical Art. Recovered from <http://xmy.org.ua/osvitni-programi>.
- Освітня програма профільної середньої освіти підготовки молодшого спеціаліста зі спеціальності 025 Музичне мистецтво (2018). Чернігівський фаховий музичний коледж ім. Л.М. Ревуцького. Режим доступу: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfofohoefgiehjai/index.html> (*Educational program of specialized secondary education for the preparation of a junior specialist in the specialty 025 Musical art*) (2018). Chernihiv Professional College of Music. L. Revutsky. Retrieved from: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfofohoefgiehjai/index.html>.
- План дій щодо покращення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 роки (2009). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr6_4290-09#Text (*Action plan to improve the quality of art and aesthetic education for 2009 - 2012*) (2009). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr6_4290-09#Tex.
- Положення про фаховий мистецький коледж (2020). Режим доступу: <https://www.dnmczkmo.org.ua/mystetska-osvita/fahova-peredvyshha-mystetska-osvita> (*Regulations on a professional art college*) (2020). Retrieved from: <https://www.dnmczkmo.org.ua/mystetska-osvita/fahova-peredvyshha-mystetska-osvita>.
- Полубоярина, І. І. (2007). Формування професійної компетентності майбутнього учителя музики у процесі естетичної підготовки. *Науковий вісник Чернівецького університету*, 342, 123-130 (Poluboiarina, I. I. (2007). Formation of professional competence of the future music teacher in the process of aesthetic training. *Scientific Bulletin of Chernivtsi University*, 342, 123-130).
- Робоча програма навчальної дисципліни «Культура мови» (2019) / розроб. Колісникова А. В. ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж». Торець (*The working program of the educational discipline "Culture of speech"*) (2019) / developed. Kolesnikova A. V. Universities KFS "Toretsk Musical College". Torets).
- Робоча програма навчальної дисципліни «Майстерність актора» (2019) / розроб. Колісникова А. В. ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж». Торецьк (*The working*

program of the academic discipline "Actor's Mastery" (2019) / developed. Kolesnikova A. V. Universities KFS "Toretsk Musical College". Torets).

Робоча програма навчальної дисципліни «Спів» (2020) / розроб. Боброва Я. Є. ХМФК ім. Б.М. Лятошинського. Харків (The working program of the educational discipline "Singing" (2020) / developed. Bobrova Ya. E. Kharkov).

Робоча програма навчальної дисципліни «Сценічна підготовка» (2019) / розроб. Колісникова А. В. ВНЗ КФВ «Торецький музичний коледж». Торецьк (The working program of the educational discipline "Stage preparation" (2019) / developed. Kolesnikova A. V. Universities KFS "Toretsk Musical College". Torets).

Танько, Т. П. (2004). Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Харків (Tanko, T. P. (2004). Theory and practice of music-pedagogical training of future educators of preschool institutions in pedagogical universities (DSc thesis). Kharkiv).

РЕЗЮМЕ

Мольдерф Татьяна. Формирование академической вокально-исполнительской культуры в структуре подготовки будущих преподавателей начальных специализированных художественных учебных заведений.

*В статье освещены особенности формирования академической вокально-исполнительской культуры будущих преподавателей начальных специализированных учебных заведений искусства, связанные с приобретением ими профессиональной компетентности, опыта самосовершенствования, гармоничного профессионального развития в структуре подготовки специалистов. Выделены понятия компетентности как результат получения фундаментальных профессиональных знаний и умений; определены нормативные учебные дисциплины, содержание которых способствует развитию академической вокально-исполнительской культуры личности будущего преподавателя начальных специализированных учебных заведений искусства. Артикулировано на педагогическом ресурсе феномена академичности как системы организации культуры звука и существовании строгих правил, канонов, традиций, стилей, жанров итальянской вокальной школы *bel canto*, где главными принципами выступают канонизация и незыблемость.*

Ключевые слова: академичность, академическая вокально-исполнительская культура, профессиональное образование, компетентность, самосовершенствование, мастерство.

SUMMARY

Molderf Tatiana. Formation of academic vocal-performing culture in the structure of training of future teachers of primary specialized art education institutions.

*The article highlights the features of formation of the academic vocal-performing culture of future teachers of primary specialized education institutions of art, associated with their acquisition of professional competence, self-improvement experience, harmonious professional development in the structure of training specialists. The concepts of competence are highlighted as a result of obtaining fundamental professional knowledge and skills; normative academic disciplines are defined, the content of which contributes to the development of the academic vocal-performing culture of the personality of the future teacher of primary specialized education institutions of art. It is articulated on the pedagogical resource of the phenomenon of academy as a system for organizing the culture of sound and the existence of strict rules, canons, traditions, styles, genres of the Italian vocal school *bel canto*, where the main principles are canonization and inviolability.*

In the context of academicism in the art of singing, we have drawn on the genesis of the concept of “solo singing”, “art of singing”, “academic singing culture”, “artistic content”, “interpretation”, which summarizes the theoretical and practical experience of the Italian school bel canto. Mastering the phenomenon of the formation of the academic vocal-performing culture of future teachers of primary specialized art education institutions determined identification of its integrity with the theory and practice of the bel canto vocal school, where the vocal-performing culture as a product of the pedagogical and methodological workshop acquired artistic, aesthetic, philosophical and semantic value. These connections lay the groundwork for the formation of the pedagogical competencies of future teachers, their all-round personal development, the highest level of acquired skills, flexible skills and intelligence in the art of singing and interpretation.

In addition, the article analyzes the structure in the art industry, which acts as an imperative in deriving criteria for the quality of training specialists, where the entire educational process today has its own specific status, requirements for creative entrance exams, the goal and specific tasks of training. The qualification level of graduates’ training is based on the best traditions of world musical culture, which meets the goals of using the pedagogical resource of the academic vocal and performing culture of future teachers.

Their professional level has an integrative characteristic of qualities based on the synthesis of skill, competence and creative activity and is realized in the process of creating spiritual values in vocal performing arts, the acquired potential corresponding to European traditions is personified as their own world and is included in the objective atmosphere of the pedagogical tradition and vocal performing culture of the European level.

Key words: *academic, academic vocal-performing culture, professional education, competence, self-improvement, skill.*

УДК 378

Ірина Чистякова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-8645-510X

Ян Цзінвень

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-1284-7455

DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/313-323

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті окреслено процесуальні засади формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел із досліджуваної проблеми та проведення дослідно-експериментальної роботи визначено сутність поняття «світоглядна культура», окреслено функції світогляду, визначено чинники формування світоглядної культури, виокремлено структурні компоненти, розроблено та обґрунтовано педагогічні умови й визначено етапи формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва.

Ключові слова: *процесуальні засади, світоглядна культура, формування світоглядної культури, учні основної школи, засоби музичного мистецтва.*